

Schriftlicht

Twee keer naar de kerk

P. Niemeijer

Waar staat in de Bijbel dat we twee keer naar de kerk moeten?

Of die vraag vaker gesteld wordt dan in het verleden, weet ik niet. Je zou het wel denken, want door heel wat kerkenraden wordt een terugloop in de kerkgang gesignaleerd binnen onze kerken. Toch waag ik te betwijfelen of de vraag waarmee ik begon, ook vaker gesteld wordt. Want mij valt op dat discussies over dit soort zaken steeds minder op bijbelse gronden gevoerd worden. Of het in de Bijbel staat of niet, maakt voor velen niet zoveel uit. Je gaat gewoon of je gaat niet, vinden ze. Dat hangt af van de vraag wat je raakt en wat je al of niet leuk vindt.

In dit artikel gaan we bewust terug naar de Schrift. We zijn toch kerk van het Woord?!

Samenkomsten: belijdenis

Voor velen vandaag vormen het eigen gevoel en het eigen milieu de horizon van hun denken en spreken. Ze hebben een hekel aan grote verhalen en weinig interesse voor zaken ver van hun bed. Ze drijven op hun eigen emoties en stemmingen, en laten zich door een ander de les niet lezen. Hun wereld is beperkt tot hun eigen kringetje.

Die mentaliteit past niet bij de dienst van de Here. Geloven is naar zijn aard gericht op Iemand anders: je gelooft in God! Je leeft voor Hem. Je onderwerpt je aan Hem. Hij is je Heer.

En dat is geen zaak van God en jou alleen. Wie gelooft, wordt ingelijfd in Gods volk en maakt deel uit van zijn werk, wereldwijd en de eeuwen door.

Gods kinderen kennen dan ook niet alleen de eigen verborgen omgang met God.

Karakteristiek voor hen is ook dat ze 'samenkomen' (1 Kor. 11:17; 14:26; Heb. 10:25; Jak. 2:2; Op. 1:3). In hun samenkomsten ontmoeten ze samen de Here en krijgen ze samen deel aan zijn werk en weldaden. Zo wezenlijk zijn de samenkomsten voor Gods volk, dat menig christen antwoordt op de vraag waaruit zijn geloof blijkt: dat ik 's zondags naar de kerk ga. Daarin blijkt dat ze hun houvast en hun bestemming ergens anders zoeken dan in zichzelf. Iedere gelovige kerkgang is een publiek eerbewijs aan God en belijdenis van de Zoon des mensen. Aan God en mensen betuig je dat Christus je Here en Verlosser is, die de weg naar de Vader heeft geopend en gebaad. In iedere kerkgang ga je naar de Here (Heb. 10:22). Je schuilt bij Hem en proeft zijn genade en heil. Je weet je verbonden met en je voegt je in zijn volk en werk van alle eeuwen (Heb. 12:22-24). Geen wonder dat de Psalmen uitbundig kunnen zingen over de gang naar de tempel: mijn ziel dorst naar U (Ps. 42, 63); hoe lieflijk is uw huis (Ps. 84); ik was verheugd toen men mij zei: laten we naar het huis van de HERE gaan (Ps. 122); zend, HEER, uw licht en uw waarheid, mogen die mij geleiden naar uw heilige berg (Ps. 43) enz. Als deze God je wil ontmoeten, blijf je toch niet weg?!

Samenkomsten: genademiddel

De regelmatige kerkgang is ook het middel waardoor de Here het geloof in ons doet ontstaan en groeien (HC zd. 25). Zonder te ontkennen dat soms één of meer afzonderlijke preken een geweldige impact kunnen hebben, is de weg die de Here kiest die van 'de prediking'. Dat wil zeggen: van de *dienst* van de prediking, van de regelmatige dienst van de verkondiging. We zijn voor versterking en groei van ons geloof niet afhankelijk van de doorwerking van een

aantal incidentele preken, maar van het patroon van de geregelde prediking in ons leven. Zaaïen en begieten iedere week weer: daardoor werkt de Heilige Geest. Niet voor niets roept de Schrift ons op geen bijeenkomsten te verzuimen (Heb. 10:25), maar te luisteren naar wat de Geest tot de gemeente zegt, waar zich de mogelijkheid maar voordoet (waar je je oor maar te luisteren kunt leggen, Op. 2:7,11,17,29; 3:6,13,22).

Die regelmatige kerkgang hebben we ook nodig. Als je dagelijks je kruis op je moet nemen, en als elke dag van de week genoeg heeft aan zijn eigen kwaad, dan is het heerlijk wanneer je per week ook een dag hebt waarop je de Here twee keer ontmoeten mag en je je twee keer heel nadrukkelijk sterken mag in Hem (A. Geelhoed). En hoe meer de mens van vandaag zichzelf tot wet wordt en weigert te luisteren naar een Ander, hoe belangrijker de zondag wordt als dag waarop we telkens weer leren luisteren en buigen voor Gods Woord.

Onderlinge gemeenschap: elkaar

Een tweede trek die opvalt in onze samenleving, is het voortschrijdend individualisme. Mensen hebben weinig boodschap aan anderen. De ander is vooral ‘concurrent’ op de ‘markt’ van het leven. Men maakt zichzelf de maat van alle dingen en meet alles af aan: wat merk ik ervan, wat levert het mij op?

In de Bijbel ademen we in een heel ander klimaat. Karakteristiek voor het christelijk leven zijn woorden als ‘elkaar’ en ‘samen’. Je kunt als gelovige niet zonder medechristenen. In Hebrëen 10 komt het woord ‘elkaar’ voor in het verband van de ‘eigen bijeenkomst’. Wij moeten op ‘elkaar’ acht geven en ‘elkaar’ aanvuren tot liefde en goede werken (vers 24). Dat moeten wij doen naar onze medechristenen en medekerkgangers. Maar wij moeten het ook door anderen aan onszelf laten doen. Dat vergt dat je je transparant opstelt en je broeders en zusters zoekt. Je stelt je open voor hen en hun toezicht. Je onttrekt je niet aan het contact met hen. En je kent ook je taak richting hen en hun nut en heil. Juist voor die onderlinge stimulering is het nodig dat je de onderlinge bijeenkomsten niet verzuimt. Trouwens, wat voor stimulering gaat er sowieso van een ‘lege’ kerk ook uit naar je broeders en zusters? Die onderlinge aansporing en het samen je stellen onder de norm van Gods Woord zijn onmisbaar waar in ons allen een kwade drang zit: in zonde ontvangen en geboren (Ps. 51:7), een hart dat verduisterd is (Ef. 4:17-19), een wet die in ons binnenste strijd voert tegen de wet van God (Rom. 7:13-26).

Onderlinge gemeenschap: samen

De kerk is geen hoop losse keien, maar een huis; geen stel loslopende schapen, maar een kudde. In de kerk deel je samen in de schatten en gaven van Christus. Als gemeente vormen we samen het lichaam van Christus (1 Kor. 12). Samen hebben we de taak de waarheid te dragen en te bewaren (1 Tim. 3:15) en de belijdenis van onze eeuwige toekomst vast te houden (Heb. 10:23). Daarom kan een christen geen individualist zijn!

Vandaag maakt het woordje ‘zelf’ furore. Ook de Bijbel kent dat woord trouwens: niet alleen anderen, ook wijzelf staan verantwoordelijk voor God; niet alleen anderen zoekt God met zijn belofte, maar ook onszelf. Maar het woord ‘zelf’ wordt in onze tijd vaak gebruikt op een verkeerde manier: in het kader van zelfgenoegzaamheid en zelfzucht. En dat staat haaks op het Evangelie! Met onze kerkgang tonen we dat we niet zelfgenoegzaam zijn. We kunnen niet zonder de dienst en gaven van onze broeders en zusters. We weten ons met onze broeders en zusters verbonden en we weten ons geroepen aan die verbondenheid uiting te geven.

Daarvoor is nodig dat we elkaar geregeld zien en we een gemeenschappelijk ‘fonds’ hebben. Dat we ons zoveel mogelijk laten voeden door hetzelfde Evangelie. En dat we zoveel mogelijk samen de Here bidden, zingen en belijden. Dat bindt samen. Dat je hetzelfde Woord

van God hoort, zodat je er in de omgang met elkaar op kunt teruggrijpen. En dat je samen bidt en zingt en op dezelfde genade bent aangewezen, stempelt de toon van alle broederlijke omgang.

Sabbat: alle dagen

Zondag en kerkgang staan vandaag onder druk. Wat is er bijzonder aan de zondag? Is dat wel de dag van het vierde gebod? Kent het nieuwe verbond nog een aparte heilige dag? En waar staat in de Bijbel dat we op zondag twee keer naar de kerk moeten?

Opvallend eigenlijk, al die aandacht voor die 'ene heilige dag'. In de Bijbel leren we veeleer denken vanuit de heiligheid van 'alle dagen'.

Toen God de mens schiep, was het bijzondere dat Hij in de mens een schepsel formeerde waarmee Hij kon en wilde leven in een verbond. Als mensen zijn we geschapen voor de omgang met God en voor het delen van ons leven met Hem. In dat verbond is elke dag een dies Domini, een dag van de Here.

Adam en Mannin kenden de dagelijkse omgang met God in minimaal de avondkoelte (Gen. 3:8). Vanaf Genesis 1 is de HERE uit op de eeuwige en volmaakte rust met zijn volk (Heb. 4). Israël kende in de Mozaïsche wet de bepaling dat elke dag een morgen- en een avondoffer gebracht werden aan de HERE (Ex. 29:38-46). In dat dagelijkse offer zocht de HERE de *dagelijkse ontmoeting* met zijn volk. Let erop hoe de Here dat uitdrukkelijk zegt: Hij 'komt' dagelijks 'samen' met de Israëlieten om tot hen te spreken (vers 42,43). De Here Jezus leerde ons 'dagelijks' bidden om brood en om alles wat nodig is voor Gods eer en ons leven. Hij beloofde met ons te zijn alle 'dagen' tot aan de voleinding van de wereld (Mat. 28:20). En straks, op de nieuwe aarde, zal er geen dag voorbijgaan dat we de HERE niet zien en Hem niet vereren: het is eeuwig sabbat (Heb. 4:9) en zelfs de huis-, tuin-, en keukenpotten van Gods volk en de bellen van de paarden zullen de HERE heilig zijn (Zach. 14:20v)!

Alle dagen publieke omgang tussen de HERE en zijn volk.

In het oude verbond gebeurde dat bij de tempel, waar de priesters en Levieten bij de HERE 'woonden' en Hem 'gestadig' loofden. De dagelijkse offers werden namens het volk gebracht. En wie in de buurt was en kon, kwam.

In het begin van het nieuwe verbond horen we hoe de discipelen van de Here 'iedere dag' samenkwamen in de tempel of aan huis om de Here te loven (Luc. 24:53; Hand. 2:46; 5:42). Dat we bij het vierde gebod niet moeten denken vanuit één bijzondere dag, maar vanuit alle dagen van de week als 'dagen voor de ontmoeting en omgang met God', vinden we in de Catechismus fraai terug: dat ik 'vooral' op de sabbat, dat is op de rustdag, trouw tot Gods gemeente kom (er werden in die tijd ook doordeweeks kerkdiensten gehouden), en dat ik 'al de dagen' van mijn leven mijn slechte werken nalaat en de Here door zijn Geest in mij laat werken enz. (zd. 38). Kerkgang hoeft zich niet te beperken tot de zondag!

Sabbat: één dag

Tegelijk zie je dat na de zondeval niet iedereen elke dag aan een samenkomst van de Here met zijn volk kan deelnemen. Er moet geploeterd worden, met zweet en tranen. En de HERE, van wie alle dagen zijn en die daarover vrij te beschikken heeft, schept daar uitdrukkelijk ruimte voor: zes dagen mag u arbeiden en al uw werk doen; maar de zevende dag is de sabbat van de HERE, uw God; dan zult u geen werk doen (Ex. 20:9v). Daarbij verwijst de HERE naar zijn eigen 'voorbeeld' bij de schepping: zes dagen werken en op de zevende dag rust. Daar is dus niets minderwaardigs of profaans aan! Integendeel, de sabbat is een 'gezegende' en 'geheilgde' dag. Met paradijselijke glans.

In de rust van de sabbat gaat het om een *gekwalficeerde* rust: iets anders dan ‘niets doen’. Op de sabbat moet Israël in al zijn woonplaatsen samenkomen voor de HERE (Lev. 23:1-3; vgl. Luc. 4:16) en moeten de gewone dagelijkse offers verdubbeld worden (Num. 28:9v). De rust van de sabbat is er voor de dienst van God.

Ook in het Nieuwe Testament kunnen zich aanvankelijk op allerlei dagen heilige samenkomsten voordoen (Luc. 24:53; Hand. 2:46; 5:42), maar gaandeweg krijgt de eerste dag van de week een speciale plaats (Hand. 20:7; 1 Kor. 16:2; Op. 1:10), en weer heeft de Here het voorbeeld gegeven (Joh. 20:19,26).

De ene ‘sabbat’ in de week is dus geen doel in zichzelf. Die staat eigenlijk voor alle dagen van de week, die we aan de Here hebben te wijden. De sabbat staat dus niet ‘boven’ andere dagen en verwijst naar meer dan naar zichzelf: naar de dienst van Christus gedurende heel het leven. In Israël werkte de sabbat dan ook door in de feestkalender (elke nieuwe maand en de grote feesten), in het maatschappelijk leven, de zorg voor armen en akkers (sabbatsjaar). Het is vanuit die achtergrond wel heel curieus om vandaag te willen morrelen aan de ene rustdag in de week en de tweemaalige kerkgang. Want die vormen op zich al een (door de Here gewettigde en aangegeven) ‘reductie’. Wie ook nog eens wil beknibbelen op zondagsrust en kerkgang, zoekt naar minder dan het minimum!

Dat doe je trouwens ook wanneer je op zondag twee keer ‘netjes’ in de kerk zit, maar de HERE doordeweeks niet eert en niet zoekt in het overdenken van het Evangelie en in gebed. Dan doe je alsof de sabbat of rustdag doel in zichzelf is en niet verwijst naar het dienen van de Here ‘alle dagen’. Hoe meer de naam van de HERE wordt weggedrongen uit het publieke leven, hoe belangrijker de (publieke) kerkdiensten worden om van daaruit de naam van de HERE weer op te heffen *alle dagen van de week*.

Twee keer: de dag

Maar waarom nou twee kerkdiensten op zondag? Eén kan toch ook?! Dat komen we in de Bijbel toch ook tegen: één samenkomst op de sabbat (Lev. 23)?

Omdat het voor de gewone Israëlieten niet elke dag van de week sabbat kan zijn met die bewuste gerichtheid op de HERE, volstaat de HERE met één dag daartoe te bestemmen. Maar dat is dan ook wel een *dag*: van de morgen tot de avond. Heel die ‘dag’ is door de HERE ‘gezegend en geheiligd’: een dag van vreugde en werk van zijn Geest! Het vierde gebod luidt dan ook niet: gedenk de ‘samenkomst’, maar gedenk de ‘sabbatdag’ dat u die heiligt. Het is een dag om je te verwonderen over Gods *voortgaande* werken, om die te onderzoeken en daarin vreugde te vinden (Ex. 20:11; Deut. 5:15; Ps. 27:4; 92; 104:31-35; Ef. 1:3-14; 1 Petr. 1:3-5). Dat gebeurde in Israël door de heilige samenkomst van die dag, maar daardoor niet alleen: ook door het verdubbelde dagelijkse offer en het strikte arbeidsverbod op sabbat. Het moest echt een dag compleet voor de HERE zijn. Een dag waarop openlijk zijn verbond centraal stond, van ’s morgens tot ’s avonds.

In het Nieuwe Testament merken we aanvankelijk weinig van een aparte sabbat. Men kende in het Romeinse rijk geen vrije ‘sabbat’ en kwam gedurende heel de week veel vaker samen als gemeente dan alleen op de ‘sabbat’. Men kende een week waar in principe *op elke dag* samenkomsten van de gemeente konden zijn en waren, in welke vorm dan ook. Gaandeweg echter gaan de samenkomsten zich concentreren op en uiteindelijk beperken tot de zondag. Maar dat staat niet tegenover het gegeven dat elke dag een ‘dag des Heren’ zou moeten zijn: die ene dag van samenkomst staat eigenlijk voor de hele week!

In Israël was er op sabbat maar één samenkomst in de verschillende plaatsen. Dat lijkt te pleiten voor een eenmalige kerkgang. Toch kan die conclusie niet getrokken worden. Want *naast* de ene plaatselijke samenkomst op sabbat, waren er elke dag in de tempel de publieke morgen- en avondoffers, waarbij heel wat Israëlieten present waren (vgl. Luc. 1:21; Hand. 3:1

en 11). Ook daar kwam de HERE samen met de Israëlieten (Ex. 29:42v). Bovendien kende Israël *op de sabbat zelf* niet alleen de ene samenkomst, maar werden ook het morgen- en avondoffer verdubbeld (Num. 28:9v) en gold er voor de hele sabbat een strikt werkverbod, strikter dan wij in het nieuwe verbond kennen (vgl. Kol. 2:16v). Wie vanuit Leviticus 23 wil pleiten voor eenmalige kerkgang, moet zich wel realiseren dat de wet van Mozes heel wat meer over sabbat en samenkomsten van de HERE en zijn volk zegt!

Twee keer: rust

Wat het gebod om te rusten betreft: daarbij gaat het niet om ‘rusten’ in de zin van ‘op bed liggen’, maar van ‘rust vinden in de HERE’, rust van alles wat zijn dienst in de weg zit. De dag was door de HERE ‘gezegend en geheiligd’ en had als zodanig geen vleeselijke, maar een Geestelijke bestemming. Dat komt ook uit in het conflict van de Here Jezus met de Farizeeën over de sabbat. De sabbat is maar geen dag van ‘niets doen en luieren’, maar een dag ‘voor de mens’ (Mar. 2:27v), d.w.z. voor de mens zoals hij in het paradijs is geschapen, inclusief zijn ‘ambtelijke’ dienst aan God. De sabbat is er opdat de mens zich op de Heer van de sabbat richt.

Voor ons geldt nog altijd dat elke dag een dag van de Here moet zijn. Maar ook nu kan niet elke dag ‘sabbat’ zijn. Daarom kennen ook wij één dag die daartoe apart bestemd is. Die dag kent geen dagelijkse offers in een tabernakel of tempel meer sinds Golgota (Mat. 27:51; Joh. 4:21-23). Maar die dag moet dan wel ‘van de morgen tot de avond’ (denk aan de dubbele sabbatoffers) in het teken staan van de rust, van de gerichtheid op de Here en van het samenkomen. Die dag is na Christus de zondag: de dag van de opstanding van de Here Jezus, die in Openbaring 1 ‘de dag van de Here’ genoemd wordt (vers 10).

Juist in de tweemaalige kerkgang komt de zondag tot zijn doel: rust, heiliging, samenkomst, verwachting en voorsmaak van de ‘eeuwige sabbat’. Juist de tweemaalige kerkgang werkt eraan mee dat heel de dag van de Here in het teken staat van zijn dienst. Juist de tweemaalige kerkgang geeft aan heel de dag de diepgang die nodig is: niet maar vrij zijn en je storten in werelds amusement, maar op de Here gericht zijn, zijn stem horen, de rust van zijn vergeving ontvangen, genieten van zijn voortgaande werken van schepping, uittocht, opstanding (Ex. 20:11; Deut. 5:15; Luc. 23:56b-24:3; 1 Petr. 1:3-5) en bezig zijn in zijn dienst (Mar. 2:23-28; Luc. 2:49; 4:16; 1 Kor. 16:2). Juist de tweemaalige kerkgang voorkomt dat de zondag een ‘halve rustdag’ wordt en bewerkt dat hij echt het ritme van de werkweek onderbreekt en ons ‘onthaast’.

Wie de tweemaalige kerkgang loslaat en volstaat met eenmalige kerkgang, maakt het zichzelf erg moeilijk om het karakter van heel de zondag als dag van de Here te bewaren. De kerkgang wordt gemakkelijk een verplicht ritueel dat ’s morgens ‘even’ afgewerkt moet worden, en de rest van de dag komt gemakkelijk in het teken te staan van activiteiten of ontspanning los van de Here. En dan zijn we van het bijbelse ‘zeven dagen voor de HERE’ aanbeland bij het moderne ‘een halve dag voor een religieuze plichtpleging’.

De kerkdienst: bekering

Wat verwachten we van de kerkdienst? Wat zoeken we er? Aan welke vereisten moet hij voldoen?

Onbewust lijkt wel eens de indruk te bestaan alsof de kerkdiensten vroeger naadloos aansloten bij de heersende cultuur en tijdgeest, en alsof dat in onze dagen anders is. Wat wij nu als ‘juk’ ervaren, ging vroeger vanzelf.

Dat is een misvatting! Met zijn cultus stond Israël volstrekt alleen in de omringende wereld. In het Oude Testament werd Israël gewaarschuwd om de liturgische gebruiken van de

heidense volkeren niet over te nemen. Wat zij religieus en opwindend vonden, moest Israël vermijden. De dienst van de HERE was uniek en had zijn eigen regels en erediensten. Te denken valt bijvoorbeeld aan de plaats en de vorm van altaren en aan het verbod van beelden en aan seksuele rituelen die in Kanaän in zwang waren.

Ook in het Nieuwe Testament hebben de erediensten voor de Here een eigen karakter. De Joden willen tekenen en de Grieken debat en theorie. Maar Paulus komt met de prediking van de gekruisigde Christus. In andere godsdiensten draaide het om extase, om 'zien', om orgieën, om sprekers die hun gehoor verwendden. Maar dat wordt allemaal met zoveel woorden door de apostelen afgewezen. Uitdrukkelijk worden de christenen opgeroepen de geesten te beproeven, en niet hun eigen stichting te zoeken, maar de eer van God en de opbouw van de gemeente. Men moet bidden en spreken vanuit het hart en bij zijn volle verstand.

Kerkgang gaat ook vandaag niet zonder bekering. Je moet je afkeren van wat de wereld amusement en aansprekend vindt en je zetten tot het luisteren naar en loven van de levende God. Dat betekent echt een breuk!

De kerkdienst: inhoud

Als het gaat om de *vorm* van de kerkdienst, zijn er tal van mogelijkheden. Binnen onze kerken kennen we al grote variatie, maar dat wordt alleen nog maar sterker als we kijken naar kerkdiensten in het buitenland. Laten we 'gereformeerd' niet versmallen tot een eng keurslijf van een aantal strakke regeltjes. En laten we ervoor uitkijken dat kerkdiensten niet beknelde raken in krampachtigheid.

Onopgeefbaar is wel dat we kijken naar wat de Bijbel aangeeft als klimaat en inhoud van de kerkdiensten. Dat verhindert oppervlakkige blijdschap en een 'uit je dak gaan'. Het gaat in de kerkdienst om vergeving van zonden en vernieuwing van leven, om vreugde en verootmoediging, om een door de Geest beheerst en gevuld leven.

Typerend voor de kerkdiensten in de nieuwtestamentische tijd is niet het uitleven van onszelf, maar de centrale plaats van het Woord van God en de omgang met God. De vreugde in en de lof voor God werden gevoed en uitten zich in het lezen van en luisteren naar de woorden van de profetie (Op. 1:3), het volharden bij de leer van de apostelen (Hand. 2:42), het vasthouden van de belijdenis van de christelijke hoop (Heb. 10:23), het onderhouden van de gemeenschap met de broeders en zusters (Hand. 2:42; 1 Kor. 11:17-34), bidden en zingen (Hand. 2:42; Ef. 5:19; Kol. 3:16), het gebruik van de sacramenten (Hand. 2:42; Heb. 10:22). Een kerkdienst zal altijd in al zijn onderdelen zijn diepgang en kleur moeten ontleenen aan het Woord van God.

Waar dat gebeurt, gebeurt niet iets saais, maar iets wonderlijks: je nadert tot de berg Sion, tot de stad van de levende God, het hemelse Jeruzalem, en tot tienduizendtallen van engelen, en tot een feestelijke en plechtige vergadering van eerstgeborenen die ingeschreven zijn in de hemelen, en tot God, de Rechter over allen, en tot de geesten van de rechtvaardigen die de voleinding bereikt hebben, en tot Jezus, de Middelaar van een nieuw verbond en tot het bloed van de besprenging dat krachtiger spreekt dan Abel (Heb. 12:22-24).

Om dat wonder te zien en de vreugde ervan te genieten, is al weer niets minder nodig dan geloof en bekering: door de Geest verlichte ogen van het hart!

Conclusie

De huidige praktijk van de zondag als rustdag met twee kerkdiensten is een schriftuurlijk verantwoorde.

In beide kerkdiensten gaat het om gezamenlijke ontmoetingen van Gods kinderen met hun hemelse Vader. Ook de dienst waarin de catechismusprediking plaatsvindt (art. 66 KO), moet

niet het karakter van een cognitieve cursus dragen, maar van een samenkomst van de God van het verbond met zijn volk, waarin niet de 'theoretische', maar de gezond makende leer van het Evangelie ons op het hart gebonden wordt.